

RUKOPIŠNA OSTAVŠTINA LUKE LUKIĆA U MUZEJU BRODSKOG POSAVLJA

KAROLINA LUKAČ □ Muzej Brodskog Posavlja, Slavonski Brod

sl.1. Luka Lukić sa suprugom Terezijom.

sl.2. Učitelj i etnograf Luka Lukić.

¹ ZNŽO, knj. XXIV., Zagreb, 1919., str. 32-238; knj. XXV., sv. I., Zagreb, 1921., str. 105-176; knj. XXV., sv. II., Zagreb, 1924., str. 255-349; knj. XXVI., sv. I., Zagreb, 1928., str. 102-138.

² Monografiju *Klakarje* Luka Lukić radio je prema Radićevoj *Osnovi* od 1905. do 1952. U istom je razdoblju predao u arhiv ONŽO-a veći rad s folklorističkom građom. Nakon Drugoga svjetskog rata odlučuje ju dopuniti. Jakša Primorac. Arhivska građa odsjeka za etnologiju HAZU. *Zbornik za narodni život i običaje*, 55 (2010.): 27.

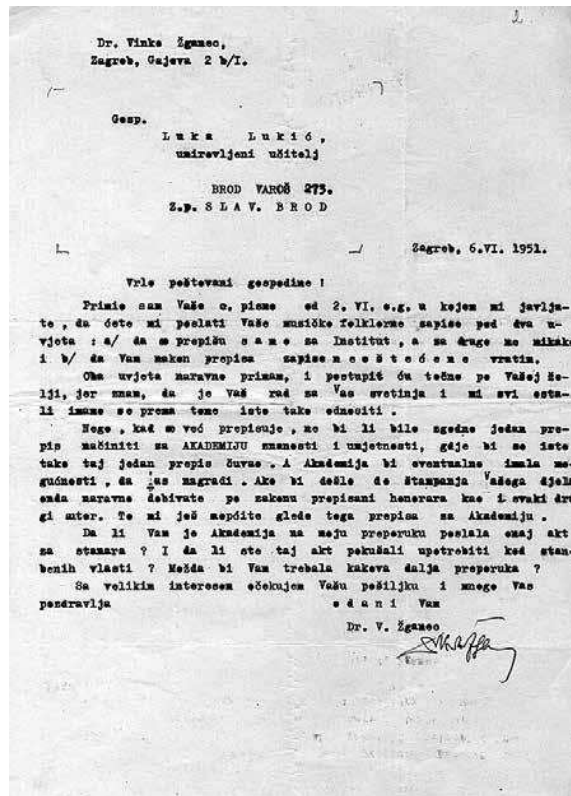
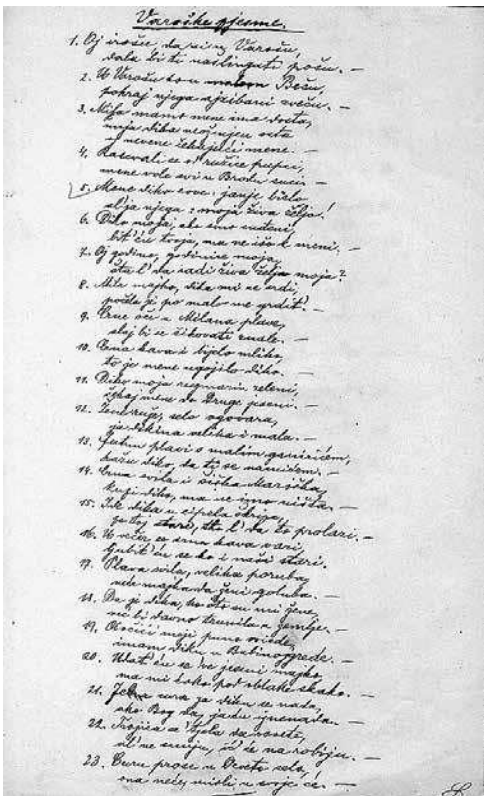
U prosincu 2015. navršilo se 140 godina od rođenja učitelja, melografa i etnografa Luke Lukića. Rođen je 4. prosinca 1875. u seljačkoj obitelji u Brodskom Varošu. Školovao se u Varošu, Brodu i Petrinji. Nakon položene mature 1894. radio je kao učitelj u Gaju, zatim u Brezinama, Kaniži i, napokon, u Klakaru, gdje ostaje do odlaska u mirovinu i povratka u Varoš. Nakon odlaska u mirovinu 1937. nastavlja intenzivno skupljati novu i prepisivati do tada prikupljenu građu. Umire u Varošu 28. svibnja 1956.

Potaknut *Osnovom za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* Antuna Radića, Lukić je zapisivao život i običaje brodske okolice, ali i razne narodne napjeve, zbog čega veći dio sačuvane građe u Muzeju Brodskog Posavlja čine upravo notni zapisi. Surađivao je s tadašnjom Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti u Zagrebu, Maticom hrvatskom, Institutom za narodnu umjetnost i s glazbenim časopisom *Sveta Cecilija, listom za crkvenu glazbu s glazbenim prilogom*, u kojemu je objavljeno desetak njegovih etnomuzikoloških zapisa kojima su dodani i opisi narodnih običaja. Suradnja s tim časopisom trajala je od 1920. do 1936. Najvažnijim radom objavljenim u *Svetoj Ceciliji* smatra se studija *O pučkom pjevanju u Slavoniji* iz 1923., u kojoj uz opise vokalne folklorne glazbe i karakterističnih pojava na području Brodskog Posavlja objavljuje dvadesetak cjelovitih zapisa napjeva te fragmente iz transkripcija pojedinih svjetovnih i crkvenih pjesama. Njegovim najvećim djelom smatra se *Varoš – narodni život i običaji*, a djelo je objavljeno u tri knjige *Zbornika za narodni život i običaje Južnih Slavena*, JAZU, Zagreb, 1919. – 1928.¹

Srodni su mu rukopisi *Opis sela Klakarja* i *Narodni život – Klakarje*. U posljednjemu daje cjeloviti uvid u život i običaje tog sela, u kojemu je kao učitelj proveo 37 godina.²

Sudjelujući u životu sela i prateći obavljanje poljskih radova, svadbe i proslave blagdana, dobio je cjelovit uvid u način života koji je zatim prenio u svoje opsežne rukopise.

Etnomuzikološkom radu Luke Lukića, koji obuhvaća zapise napjeva i pjevanih tekstova, opise pjevanja, opise i crteže glazbala, zabilješke o pjevačima i ostalo, svakako je pridonijelo i vrijeme provedeno na Kraljevskoj učiteljskoj školi i u Vježbaonici u Petrinji, gdje je stekao znanja iz glazbene teorije i prakse. Bavio se, među ostalim, podučavanjem pjevanja u školi, vođenjem crkvenog zbora, sviranjem orgulja i melografiranjem. U bilježenju napjeva obuhvatio

je širu okolicu Slavenskog Broda, tada Broda na Savi. Zapisivački radovi Luke Lukića samo potvrđuju kako se, osim bilježenjem pučkih napjeva, Lukić bavio opisivanjem svih pojava iz narodnog života povezanih s narodnom glazbenom praksom. Intenzivno je surađivao i s Vinkom Žgancem³, na čije je inzistiranje uredio zapise narodnih napjeva te ih prepisao na melografske kartice.⁴

Ostavština Luke Lukića u Muzeju Brodskog Posavlja

Od obilne bibliografije radova Luke Lukića djelomično je objavljen samo mali segment, a ostatak rukopisne ostavštine tek treba utvrditi.⁵ Etnografski odjel Muzeja Brodskog Posavlja uz svojih devet zbirki bogate tradicijske baštine Brodskog Posavlja čuva manji dio rukopisa. Građu smještenu u arhivske kutije čine bilježnice i zasebni listovi, pjesmarice i notni zapisi, novosti i crtice iz seoskog života, zapisi o zbivanjima u selu i okolici za vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata te omotnice različitog sadržaja (crteži, pisma, zapisi).

Cjelovita rukopisna ostavština Luke Lukića iz Muzeja digitalizirana je 2011. kako bi se sačuvala izvorna građa te omogućio brži i lakši pristup, prikaz i pretraživanje, što je, uostalom, i svrha digitalizacije. Radi lakšeg snalaženja, građa je označena privremenim oznakama, ovisno o sadržaju pojedinog rukopisa, kako bi bila što preglednija za uporabu. Treba napomenuti kako građa dosad nije obrađivana. Izradom popisa dijela rukopisne ostavštine, dokumentacija predmeta nije konačna jer je riječ o procesu kojim se ona uzastopno dopunjava i poboljšava. Digitalizacija nije završila samim skeniranjem rukopisa već je potrebno osigurati mogućnost pristupa i čitljivost gradiva bez obzira na moguću promjenu uvjeta i okoline. Preporučljivo je građu pohranjenu na serveru (što omogućuje lakše daljnje rukovanje datotekama), kao i ono s DVD-a, svake dvije do tri godine prebaciti/kopirati na novi medij da bi se spriječio gubitak podataka. U daljnjoj stručnoj obradi važno je svakoj digitalnoj datoteci dodijeliti metapodatke radi već spomenute lakše identifikacije, opisa, pretraživanja i pristupa građi.

Sadržaj glazbenih rukopisa

Luka Lukić rijetko je zapisivao napjeve izvan konteksta u kojemu su oni u stvarnosti živjeli, što i nije bilo toliko često u zapisivanju tradicijske glazbene baštine. Svaki pojedini sačuvani rukopis obiluje vrijednim podacima za opis materijalnih, duhovnih i društvenih prilika Brodskog Posavlja onoga vremena. Glazbeni rukopisi samo su dio građe koja čini širu cjelinu, stoga će se njihovom daljnjom obradom doći do novih znanja te omogućiti pretraživanje i rukovanje vrijednim informacijama ne samo za etnologiju već i za povijest zavičaja. Svakako bi bilo poželjno objaviti do sada neobjavljene i prilično nepoznate Lukićeve radove kako bismo dobili jasniju sliku o životu koji opisuje.

sl.3. Iz rukopisne ostavštine: pjesmarica Varoške pjesme.

sl.4. Iz rukopisne ostavštine: korespondencija L. Lukića i V. Žganca.

sl.5. Iz rukopisne ostavštine Luke Lukića – note i napjevi: Naslovnica Napjevi narod. pjesama (pučkih) okolice brodske.

3 Akademik dr. Vinko Žganec (Vratišinec, 20. siječnja 1890. - Zagreb, 12. prosinca 1976.), melograf, muzikolog, etnomuzikolog i zapisivač narodnih plesova, obreda i običaja.

4 Marina Krajnović. Etnomuzikološki rad Luke Lukića. *Arti musices* 30/1 (1999.), str. 76.

5 Osim ostavštine u Muzeju Brodskog Posavlja, Lukićevi se radovi čuvaju u HAZU-u, Zagreb, u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, u Matici hrvatskoj i u privatnim zbirkama.

Lukićevi glazbeni rukopisi sadržavaju kajdanke i bilježnice s tekstovima i notnim zapisima narodnih pučkih napjeva s naznačenim imenima kazivača, mjestima i vremenom kad su zapisani. Bilježenjem podataka o vremenu i kazivaču odnosno o pjevaču pojedine pjesme Lukić se držao naputaka Stanka Vraza, prema kojima je potrebno istaknuti ime i mjesto gdje je pjesma zapisana.⁶ Među zapisanim napjevima su i prijepisi djela drugih autora, primjerice *Starčevića himna*⁷ koju je uglazbio Franjo Serafin Vilhar-Kalski.⁸ Glazbeni su rukopisi podijeljeni u četiri skupine – kazala, note i napjeve, pjesmarice i ostalo.

Naziv	Opis	Oznaka
Kazala	Neuvezani listovi pisani zelenom tintom. Kazala starih pjesama 1890. - 1950.	E/KAZ/1 E/KAZ/2 E/KAZ/3
Note i napjevi	Neuvezani listovi, bilježnice i kajdanke. Zapisi grafitnom olovkom, zelenom i crnom tintom. Podaci o kazivaču, mjestu i godini zapisa.	E/N/1 - E/N/23 /NAP/1 - E/NAP/12
Pjesmarice	Listovi i bilježnice. Zapisi grafitnom olovkom, crnom i zelenom tintom.	E/PJ/1 - E/PJ/20 E/T/12
Ostalo	Neuvezani listovi. Popis brodskih župa s kratkim opisom o orguljama. Zapisi crnom tintom.	E/P/1

Sadržaj glazbenih rukopisa, kutija 1.

1. Kazala

- Kazalo starih pjesama do 1890. godine, popis 193 pjesme; zapisano 5. lipnja 1951.
- Kazalo novijih pjesama od 1890 do 1915., popis 232 pjesme; zapisano 6. lipnja 1951.
- Iskaz pjesama od 1940. do 1950., popis 144 pjesme.

2. Note i napjevi – sedamnaest nenaslovljenih bilježnica i osamnaest s upisanim naslovom. Naslovljene bilježnice:

- *Napjevi pjesama iduć na zavjete Majke Božje u Voćin, Ilaču, Jud ili u Kloštar*
Prvi zapis naslova *Da pjevamo pjesmice*.
- *Napjevi pod križem u korizmi*
Navedena imena pjevača i mjesta.
Prvi zapis napjeva *Potekle su tri divice*.
- *Stare crkvene pjesme do g. 1890.*
Navedeni podaci o mjestu i izvođačima.
Prvi zapis naslova *Svet, svet, svet, pivajmo*.
- *Stare crkvene pjesme do g. 1880.*
Zapisi su podijeljeni u tri cjeline: *Stare crkvene pjesme, Božične pjesme, Korizmene pjesme*. Prvi zapis naslova *Svet, svet, svet pivajmo*.
- *Napjevi pjesama idući na zavjete osobito M. Božjoj*
Prvi zapis naslova *Da pjevamo pjesmice*.
- *Napjevi litanija lauretski po župama brodske okolice*
Prvi zapis napjeva *U Kaniži*.
- *Najnovije narod. pjesme okolice Brodske od g. 1930. – dalje, 4. dio*
Navedeni su podaci o kazivaču, mjestu i godini zapisa.
Prvi zapis naslova *Ženo moja hodi bliže*.
- *Seljačke pjesme okolice Brodske*
Zapisi su podijeljeni u tri cjeline: *Seljačke proste pjesme, Pjesme iz Zbjega, Stari Varoški napjevi koji su numerirani*.
Prvi zapis naslova *Nije Rieka madjarka*.
- *Starčevića himna*
- *Narodni napjevi*
Prvi zapis napjeva *Oj zelena, oj zelena gorice*.
- *Mala zbirka narodnih napjeva bosanskih i srijemskih II.*
Navedeni su podaci o pjevaču i godini.
Prvi zapis pod naslovom *Bosanske pjesme /napjevi/*.
- *Napjevi /arije/ raznih (pučkih) pjesama okolice brodske*
Prvi zapis naslova *Ej vidi dika na nebu zvizdice*.
- *Napjevi narod. pjesama okolice brodske, VI. dio*
- *Pučki napjevi brod. okolice, VII. dio*
Zapisi su podijeljeni na dvije cjeline: *Svjetovni napjevi brodske okolice* i *Noviji napjevi iz god. 1943*.
Prvi zapis naslova *Široko polje kraj nema*.

6 Godine 1842. u prvoj knjizi *Kola* (str. 124-128) objavljen je članak *Narodne pešme u Slavonii*, u kojemu Vraz iznosi kritike o Topalovićevu djelu *Tamburaši ilirski*, ali i hvali označavanje mjesta prikupljanja. Stanko Vraz. *Narodne pešme u Slavonii*. U: *De la Stanka Vraza*, V. dio. Matica Hrvatska, Zagreb, 1877. Isto: Andrea Sapunar Knežević; Marijana Togonal. Stanko Vraz kao folklorist. *Croatia et Slavica ladertina*, Zadar, 7/1 (2011.): 200-201.

7 Spjevao dr. August Harambašić.

8 Hrvatski skladatelj i zborovođa, rođen 5. siječnja 1852., u Senožeču pokraj Postojne, Slovenija, umro u Zagrebu, 4. ožujka 1928. Studij završio u Pragu, na Orguljaškoj školi. Skladao je više od 300 djela, znatnim dijelom utemeljenih na elementima hrvatskih folklornih napjeva, koje je i sam skupljao.

□ *Narodni napjevi (pučki), VIII. dio*

Prvi zapis naslova *Cura mala pa bi se udala*.

□ *Napjevi narod. pjesama pučkih okolice brodske, IX. dio*

Zapisi su podijeljeni na pet cjelina: *Stare crkvene pjesme do godine 1880, Pjesme pod križem, Pjesme idući na zavjete, Litanije okolice brodske* i *Svjetovni glasovi*.

□ *Pučki napjevi okolice Brodske, X dio*

Prvi zapis napjeva *Čula jesam*.

□ *Stari napjevi pod križem u korizmi*

Prvi zapis naslova *Potekle su tri divice*.

3. Pjesmarice sadržavaju devetnaest naslovljenih bilježnica i uvezanih listova te jedan list bez naslova.

□ *Pjesmarica raznih pjesama iz sela Varoša*

Prva pjesma *Pjesma od brata i sestre*.

□ *Stare pjesme, Varoš*

□ *Pjesme o okupaciji Bosne ponosne g. 1878.*

Prva pjesma *Pjesma o okupaciji Bosne g. 1878.*

□ *Tekstovi pjesama svjetovni i crkveni*

□ *Priskočnice što se govore u kolu, kraće pjesme iz Varoša*

□ *Narod. pjesme iz Otoka od J. Lovretića sabrane 1885 - 89.*

□ *Našem poglavniku*

□ *Narodne pjesme*

□ *Oprisavačke priskočnice*

□ *Varoške pjesme*

□ *Kaniške priskočnice*

□ *Stare narodne pjesme okolice Brodske*

□ *Narodne pjesme okolice Brodske*

□ *Narodne pjesme okolice Brodske od 3 reda*

□ *Pjesme od tri reda*

□ *Narodne pjesme okolice Brodske od 4 reda*

□ *Od 4 reda dalje*

□ *Priskočnice iz kola*

□ *Pogled na nar. pjesništvo*

Pjesme su numerirane.

Prva pjesma: *Lovačka pjesma*.

U istoj su bilježnici zapisi *Neugodnosti učitelja*.

4. Ostalo

□ *Orguljanje u brod. Kotaru (14 župa)*

Popis brodskih župa s kratkim opisom orgulja.

THE MANUSCRIPT BEQUEST OF LUKA LUKIĆ IN THE MUSEUM OF BROD POSAVLJE

The 140th anniversary of the birth of teacher, ethno-musicologist and ethnographer Luka Lukić came in December 2015. Prompted by the *Plan for collecting and studying material about the life of the people* by Antun Radić, Lukić recorded the lives and customs of the surroundings of Brod, as well as various folk songs, because of which the major part of the material kept in the Museum of Brod Posavlje consists of sheet music.

Recording these songs, he covered the wider surroundings of Slavonski Brod, then called Brod na Savi. The ethnographic department of the Museum of Brod Posavlje, as well as its nine collections of the rich traditional heritage of Brod Posavlje keeps a smaller part of the manuscripts. The whole of the manuscript bequest of Luka Lukić in the Museum was digitised in 2011. Luka Lukić rarely noted songs outside the context in which they lived in reality, which was not all that common then in the notation of the traditional music heritage. Each individually preserved manuscript abounds with information valuable for a description of the material, spiritual and social conditions of Brod Posavlje in those times. The music manuscripts are just part of the material that constitutes a larger whole, and hence by further study of them, new insights will be obtained and it will be possible to search and manage information valuable not only for ethnology but also for local history.

It would be desirable to publish the previously unpublished and fairly unknown works of Lukić, so as to obtain a clearer picture of the life that he describes.

Lukić's music manuscripts contain music manuscript books and notebooks with the words and notation of the folk songs, with the names of the informants, the places and the time when they were set down.